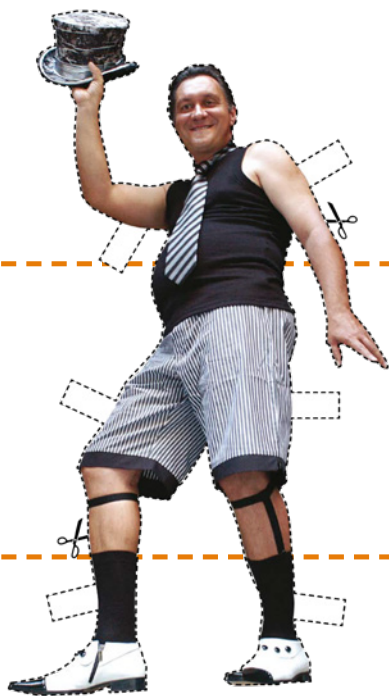

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Ránki György

Pomádé király új ruhája

King Pomade's New Clothes

Tartalom

Alkotók és szereposztás	4
Cselekmény	6
A szerzők	8
Az opera zenei világa	11
A takácsmesterség	12
H. C. Andersen: A császár új ruhája	14

Contents

<i>Cast and creative</i>	4
<i>Synopsis</i>	20
<i>The authors</i>	22
<i>The music of the opera</i>	25
<i>The weavers' craft</i>	26
<i>H. C. Andersen: The Emperor's New Clothes</i>	28

Ránki György

Pomádé király új ruhája

King Pomade's New Clothes

Gyermekopera egy részben, magyar nyelven, magyar és angol felirattal

Children's opera in one part, in Hungarian, with Hungarian and English subtitles

Szövegíró *Librettist* **KÁROLYI AMY**

Eredeti mese *Original story* **HANS CHRISTIAN ANDERSEN**

Rendező *Director* **TORONYKÖY ATTILA**

Látványtervező *Set and costume designer* **JUHÁSZ KATALIN**

Koreográfus *Choreographer* **HORVÁTH GÁBOR**

Karigazgató *Chorus director* **CSIKI GÁBOR**

Angol nyelvű feliratok *English subtitles* **ARTHUR ROGER CRANE**

Karmester *Conductor* **ERDÉLYI DÁNIEL**

Pomádé király *King Pomade* **SZVÉTEK LÁSZLÓ**

Dani **BIRI GERGELY**

Béni **GEIGER LAJOS**

Nyársatnyelt Tóbiás *Chancellor Tobias* **KÖRÖSI ANDRÁS**

Garda *Roberto* **ERDŐS ATTILA**

Dzsufi **ZEMLÉNYI ESZTER**

Kapitány *Captain* **FARKAS GÁBOR**

Tizedes *Corporal* **OLLÉ ATTILA**

Közreműködik a Magyar Állami Operaház Zenekara és Énekkara

Featuring the Hungarian State Opera Orchestra and Chorus

Bemutató: 2008. október 4., Operaház

Premiere: 4 October 2008, Opera House

Szvéték László, Biri Gergely

Cselekmény

A vásártéren nagy a sürgés-forgás. Dani és Béni fennen hirdetik: minden mesterség közül a leghasznosabb a takácsoké, főleg, ha valaki olyan csodakelmét tud szőni, mint ők. Arra jön az őrjárat, s mikor a kapitány megtudja, hogy a két messziről jött idegen csodakelmét kínál, nyomban viszik őket a király színe elé. Pomádé király őfenségének ugyanis fő a feje. Másnap a névnapját ünnepelné, azt a napot, amikor minden évben fényes díszmenetben vonul el szeretett népe előtt. Ezúttal azonban minden valószínűség szerint elmarad a várva várt ceremónia, mert a királynak egyetlen olyan ruhája sincsen, amit ne viselt volna már legalább egyszer. Hiába a rengeteg ruha, a király mindet megunta, a szabók pedig minden ötletükből kifogytak.

Amikor a nagy uralkodó bőséges reggelijét elfogyasztotta, elébe hozzák a két csodatakácsot. Óriási az öröm, a király visszavonja korábbi parancsát, melyben lefújta a másnapi parádét. Mégis lesz mit felvennie, nem kell az ágyban töltenie a névnapját! Dani és Béni megígérik, hogy csodafonalukból megszövik a csodakelmét, abból pedig kiszabják a csodaöltözetet. Egyvalamit azonban hozzátesznek: a ruhának van egy lényeges tulajdonsága. Csak az okosak, becsületesek és igazak látják. Aki hazug, gonosz vagy buta, nem lát mást, csak levegőt.

A királyt éjszaka rémálmok gyötrik. Mi lesz, ha nem látja azt a bizonyos csodaruhát? Gyorsan menesztli a kancellárját és a minisztereit, lessék ki a takácsok munkáját. Ha ők látják a kelmét, nyilván látja majd ő is, hisz egy király nem lehet butább az alattvalóinál. Szerinte „*akinek hivatalt ad, észti is ad az Isten*”. Dani és Béni ezalatt buzgón szövik a semmit. Nem lát persze semmit sem a kancellár, sem a miniszterek, de senki nem meri bevallani.

Reggel megjelenik a király is. A megdöbbenéstől először szóhoz sem jut, de a takácsok annyira dicsérik művüket, hogy végül kötélnek áll, és bevonul a spanyolfal mögé próbálni. A ruha úgy simul deli természetéhez, hogy szinte nem is érzi, hogy van rajta ruha.

Végre sor kerül a nagy eseményre. A vásártéren felvonul a díszmenet, majd a fényes baldachin alól kilép a király: pucéran. A dermedt csendben egyetlen hang harsan, a kis suszterinasé: „*A királyon nincsen semmi!*” Erre aztán teljes erővel kitör a felfordulás. Hagyma- és paradicsomzápor zúdul a királyra és az udvartartásra; menekül az előkelőség, fut, ki merre lát.

A szerzők

Ránki György (1907–1985) Budapesten született, édesapja Reisz Frigyes vegyész mérnök volt, édesanyja a gyerekek nevelésével foglalkozott. A gyermek Ránkiról még senki sem hitte volna, hogy egyszer majd zeneszerző lesz. Sok más gyerekhez hasonlóan ugyan ő is tanult zongorázni, de zene iránti érdeklődése csak a gimnáziumi évek alatt vált komolyabbá. Az érettségi után a Műegyetemen kezdte meg felsőfokú tanulmányait, de egy évvel később már a Zeneakadémia zeneszerzés szakos hallgatója volt. Kodály Zoltán hatására kezdett el foglalkozni a népzenevel, de nemcsak a magyar, hanem az egészen távoli, egzotikus népek zenéjével is. Pályakezdőként filmzenék és színházi kíséző zenék komponálásával kereste a kenyerét. A *Mekk Elek*, közismertebb nevén Mekk mester, televíziós bábjáték sorozat zenéjét is ő írta. Nagyobb szabású, komolyabb műveinek többségét élete második felében komponálta, ekkor készült Karinthy Frigyes novellája alapján a *Cirkusz* című balett és Madách drámájából *Az ember tragédiája* című misztérium-opera. A *Pomádé király új ruhája* Ránki György legnépszerűbb darabja. Az opera első változatát 1953-ban mutatták be a budapesti Operaházban hatalmas sikerrel.

Hans Christian Andersen (1805–1875) a dániai Odense szegénynegyedében született. Ebben a városban készítik a világ legjobb marcipánját, de az Andersen családnak nem tellett ilyen finomságokra: Hans Christian apja cipész, anyja mosónő volt, és hajnaltól késő estig dolgoztak, hogy meglegyen a betevőjük. Szegénységük ellenére az apa gyakran vitte fiát a helyi színházba, vasárnaponként *Az Ezeregyéjszaka meséit* és színdarabokat olvasott neki. A kisfiú legkedvesebb szórakozása lett, hogy maga készítette bábszínházában előadásokat tartson. Fabábuinak ruhát is varrt, és minden keze ügyébe kerülő színdarabot elolvasott. Tizenegyéves volt, amikor apja egy tüzvészben meghalt, és segédnek kellett mennie. Egy ideig takács- és szabómesterséget tanult (éppen ezért jól tudta, hogyan lesz a fonalból kész ruha), majd egy cigarettagyárban dolgozott. Nagyon rosszul ment a sora: vékony, magas, lányos alkata, hosszú orra miatt a többi munkás sokat csúfolta. Tizennégy évesen gyalog tette meg a dán fővárosba, Koppenhágába vezető, több mint 150 kilométeres utat. Mivel szép szoprán hangja volt, felvették színésznek a Királyi Színházba. Csakhogy idővel a hangja mélyülni kezdett, és már nem léphetett fel. Ekkor fordult az írás felé, és egy műve meg is jelent. Elvégezte a középiskolát, bár nagyon rosszul érezte magát jóval fiatalabb társai és a szigorú iskolamester társaságában. Tanára elhatározta, hogy megfékezi az élénk fantáziájú fiatalembert, és eltiltotta az írástól – szerencsére Andersen nem fogadott

szót. Egyre többet és többfélét írt: verseket, novellákat, színdarabokat. Sokat utazott, a Dunát végighajózva Magyarországon is járt, és öt-hat nyelven beszélt. Már harmincéves volt, amikor első mesekötete megjelent: ebben még az édesanyjától hallott népmeséket használta fel. A karácsonyra kiadott, olcsó kis kötet népszerű lett, így a következő karácsonyra újabb meséket írt, aztán ismét újabbakat, de ezeket már maga találta ki. Bár nagyon szerette a Grimm testvérek meséit és *Az Ezeregyéjszaka történeteit*, Andersen egyszerű nyelven írt: szereplői úgy beszéltek, mint hétköznapi az utcán sürgölődő dánok. Sok története szól nehéz sorsú hősokról, akiket kicsúfolnak társaik, de végül boldogulnak, és több meséjében találkozunk ostoba, fennhéjázó gazdagokkal, akik persze pórul járnak.

Károlyi Amy (1909–2003) József Attila-díjas költő, műfordító, Weöres Sándor költő felesége volt. Budapesten szerzett magyar–német szakos tanári oklevelet a Pázmány Péter Tudományegyetemen, majd Bécsben folytatta tanulmányait. 1992-től a Magyar Művészeti Akadémia tagja volt. Első verseit 1940-ben Babits Mihály közölte a *Nyugatban*. Írt meséket, gyerekkönyveket, verses képeskönyvet, de műfordítónak is jelentős a munkássága. Számos díjjal ismerték el: 1981-ben József Attila-díjat kapott, 1994-ben a Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztjét vehette át, 1996-ban Arany János-díjat kapott, 1997-ben Salvatore Quasimodo-életműdíjban részesült.

Az opera zenei világa

Ránki György operájának zenéje játékos, közérthető és élvezetes kicsiknek és nagyoknak egyaránt. A magyar népdal világából indul, mégis az operának azok a legizgalmasabb részei, ahol a komédia, a karikatúra és az ironia jazzes hangzásvilága szólal meg. A zeneszerző mestere a jellemábrázolásnak, utolérhetetlen zenei tréfáival mutat görbe tükröt a királyi udvar képmutató világának.

Az opera második jelenetében a ruhaszmlét egzotikus táncok sora teszi változatosabbá: egy skót, egy arab és egy kínai tánc. A három nép közül különösen Skócia és Kína textilipara híres. Valószínűleg mindenki hallott már a jellegzetes skótkockás gyapjúszővetről és a kínai selyemről. Először skót táncot hallunk. Igaz, hiába várjuk, hogy megszólaljon a legismertebb skót hangszer, a duda. Ez a tánc ugrádozós ritmusával inkább a skót jégék hangulatát idézi.

A skót után sejtelmes arab tánc következik. Ránki György sokat foglalkozott távoli, egzotikus népek zenéjével. Élete során járt Indiában, Vietnámban, Japánban és néhány évvel a halála előtt Kínában is megfordult. A keleties hangzást különféle eszközökkel éri el. Azonnal felkapjuk a fejünket a sajátos, idegenszerű dallam hallatán, amely az európai tánczenében szokatlan hangközökből építkezik (tritónusz, bővített szekund). Szintén jellegzetes, hogy az oboa, az angolkürt és a piccolo nem lépeget egyik hangról a másikra, hanem csúszik. Természetesen nemcsak a dallam, a kíséret is hozzájárul az egzotikus kép megrajzolásához. Az arab zenék ritmikus kíséretét az üstdob és a tamburin folyamatos dobolása és a vonós hangszerek ritmikus pengetése idézi fel. Végül még egy különös ötlet: a tétel dallama csak az A-Disz-A-B-E-B-A hangokon mozog, amely összeolvasva Etiópia fővárosának nevét (Addisz-Abeba) adja ki.

Az utolsó táncval Kínába jutunk. Itt kétféle karakter jelenik meg. Az első egy csengő-bongó zene, amely fémes csillogását a triangulum és a xilofon hangjának köszönheti. A tánc második, lassú részében az angolkürt mélabús dallamot szólaltat meg. Ez a kezdetben még fojtott hangon, majd egyre szenvedélyesebben énekelt dallam a magyar népdalok hangzására is emlékeztet. A kínai zene ugyanis a magyar népzene ősi dallamaihoz hasonlóan csak öt hangból áll, ötfokú, zenei szakszóval: pentaton.

A takácmesterség

A találókérdésre, hogy „Szó, fon, nem takács, mi az?”, mindenki tudja a választ: hát a pók! De mi, illetve ki a takács? Magyarországon gyakori vezetéknév: ez arra utal, hogy valaha sok ember mestersége lehetett. A találókérdésből azt is sejthetjük, hogy akárcsak a pók, a takács is szó és fon – tehát biztosan asszonyok munkájáról van szó, hiszen ki látott már férfiembert ilyesmivel foglalkozni!?

A takácmesterség azonban korántsem volt könnyű, női munka, bár az asszonyok, lányok sem maradtak ki belőle: ők készítették a szövéshez felhasznált fonalat. De kezdjük az elején! Az ókorban használt függőleges szövőszéket a középkorban váltotta fel egy nagy, vízszintes faszervezet, amelynek segítségével sokkal gyorsabban lehetett szőni. Ekkoriban Magyarországon a legtöbb ruha lenből és kenderből készült. A finom rostú növényeket áztatták, törték, majd rokkán megfonták, míg a szálakból össze nem állt a fonal. Mindez hagyományosan az asszonyok feladata volt: egy-egy parasztcsalád annyi kendert ültetett, amennyit télen, amikor a földeken nem dolgozhattak, a nők meg tudtak fenni. Ezt a fonalat vitték el a falu takácmesteréhez, aki inasa segítségével naponta 3-4 méter sima vásznat szőtt. Ha a megrendelő círább anyagra vágyott, a mester piros vagy kék pamutfonállal díszítette a vásznat.

A takácsok munkáját szigorú szabályok irányították: az inasnak három évig kellett vándorolnia mestertől mesterig, hogy a szakma minden csínját-bínját elsajátítsa. Csak ezután léphetett a céhbe mint legény, és még hosszú ideig kellett dolgoznia, amíg mesterré válhatott. A takácsok sokat adtak a becsületre, ezért gondosan ügyeltek, hogy minden mester azonos mérőegységeket használjon, mert a vásznat hol a hossza, hol a súlya szerint árulták. A gazdagabbak persze finomabb anyagokból készült ruhákat viseltek: selymet, brokátot, bársonyt, csipkét, amelyeknek az alapanyagát messze földről, például Kínából vagy Indiából hozták, majd aprólékos, finom munkával varrták, hímezték, drágakövekkel és igazgyöngyökkel ékesítették. Az ilyen öltözékek valóságos vagyonba kerültek, és hosszú ideig készültek – Pomádé király ostoba türelmetlenségét jelzi, hogy az új ruha elkészítésére csupán egyetlen napot ad.

Ma már többnyire gépek végzik a hajdani takácsok munkáját, mert így sokkal gyorsabb és olcsóbb. A gépi szövés egyenletesebb, de ha közelről megnézzük egy anyagdarabot, most is látható, ahogy a vékony szálak keresztezik egymást.

H. C. Andersen: A császár új ruhája

Hajdanában, öreg időkben, élt egy hatalmas császár, aki a díszes, szép ruhákat becsülte a legtöbbre a világon. Arra költötte minden pénzét, hogy szebbnél szebb ruhákban pompázhasson.

Nem örült derék hadseregének, színházba sem kíváncszott, még kocsikázni sem akart az erdőben, ha új ruháját nyomban nem mutogathatta. Más-más ruhát öltött a nap minden órájában; ahogy más becsületes királyról mindig azt hallani: „Most éppen az ország dolgairól tanácskozik” – erről a császárról mást se mondtak: „Most éppen öltözködik.”

Vidám volt az élet a császár városában; odatódult messze földről a sok takács, szabó, szövőasszony.

Egy nap aztán két család állított be a császári palotába. Azt mondták magukról, hogy takácsok, s olyan kelmét tudnak szőni, hogy a kerek világon nincs hozzá fogható. Nemcsak hogy páratlanul szép a színe meg a mintája, de van egy bűvös tulajdonsága is: akik méltatlanok a tiszttségükre, vagy buták, mint a föld, azok előtt láthatatlanná válik a kelme.

„Ez volna még csak a nagyszerű ruha! – gondolta a császár. – Felölténem, s egyszeribe megtudnám, kik azok az országomban, akik méltatlanok a tiszttségükre, vagy buták, mint a föld. Megszövetem azt a kelmét!”

És kiszámoltatta a kincstárából száz csengő aranyat a csalóknak, megparancsolva nekik, hogy nyomban lássanak munkához.

Azok föl is állítottak két szövőszéket, s úgy tettek, mintha dolgoznának, de persze csak a levegőt szövögették. Odahordatták a legfinomabb selymeket, aranyfonalakat, de mindent a zsebükbe gyömöszöltek, és buzgón dolgoztak az üres szövőszéken, szőtték a levegőt sokszor késő éjszakáig.

– Megnézem, mennyire haladtak a munkával – mondta egy napon a császár. Bizony egy kicsit furcsán érezte magát, mert eszébe jutott a kelme bűvös tulajdonsága; neki magának ugyan nem kellett tartania attól, hogy a kelme tiszttségére méltatlannak vagy ostobának mutatja, de azért jobbnak látta, ha előbb odaküld valakit megnézni, miféle is az a kelme.

A városban, persze, mindenki hallott már a kelme bűvös tulajdonságáról, s előre várták, hogy megtudják: nem haszontalan vagy ostoba ember-e a szomszédjuk.

– Előbb az én derék, öreg miniszteremet küldöm be a takácsokhoz – határozta el a császár.

– Meglátja ő mindjárt, milyen az a kelme, mert nagy eszű ember, és méltó a tiszttségére.

Bement hát a derék, öreg miniszter a takácsok szobájába; ott ült a két család az üres szövőszék előtt, és buzgón szőtte a semmit.

– Uramisten – rémült meg a miniszter, amikor belépett –, én bizony semmit sem látok! – És meresztette a szemét, meg is dörzsölte, de hiába. Hanem persze nem árulta el magát.

A két család nyájasan közelebb tessékelt, s azt tudakolta, hogy tetszik a bűvös kelme: szép-e a színe, finom-e a mintája. A szegény öreg miniszter csak bámulta a szövőszéket; de bizony nem látott semmit.

Nem hát, hiszen a levegőt senki se láthatja!

„Istenem, istenem – töprengett magában a szegény miniszter –, hát csakugyan buta volnék, mint a föld? Ezt bizony nem tudtam, de ne tudja meg más se! És hogy méltatlan volnék a tiszttségemre? Nem, nem árulok el, hogy semmit se látok!”

– No, hogy tetszik? – kérdezte az egyik család, miközben fűgén járt a keze.

– Nagyon szép Csodálatosan finom! – felelte az öreg miniszter, s még a pápaszemét is az orrára biggyesztette. – Gyönyörű a mintája, páratlanul szép a színe. Majd megmondom a felséges császárnak, hogy nekem nagyon tetszik.

– Nagy örömet szerez vele – mondták a takácsok, aztán apróra elmagyarázták a szövés mintáját és a színeit. Az öreg miniszter hegyezte a fülét, hogy szóról szóra elmondhassa a császárnak. El is mondta.

A családok most még több pénzt, selymet és aranyat kértek, azt mondták, szükségük van rá a munkához. Megint zsebre gyömöszöltek mindent s szőtték tovább a semmit.

Hamarosan egy másik rangos udvari embert küldött a császár a takácsokhoz, a főhoppmestert: nézze meg, mennyire haladtak a munkával, mikor készül el a kelme. Ez a rangos úr is úgy járt, mint a miniszter: nézett, meresztette a szemét, de mert ahol semmi sincs, ott semmit se látni, hát ő se látott egyebet az üres szövőszéknél.

– Ugye, gyönyörű ez a kelme? – kérdezték a családok, s neki is elmagyarázták a mintát, ami ott se volt.

„Buta nem vagyok! – mondta magában a főhoppmester. – Akkor hát méltatlan vagyok a tiszttségemre. Bizony különös, de ezt nem kell megtudnia senkinek.” Magasztalta hát a kelmét, amit nem látott, nem győzte dicsérni szép színeit, pompás mintáját.

– Valóban gyönyörű! – jelentette a császárnak.

A városban másról se beszél a nép, mint a csodálatos kelméről.

Végre a császár is rászánta magát, hogy megnézzék, még szövés közben. Válogatott kíséretével – köztük volt a derék miniszter meg a főhoppmester is – benyitott a furfangos takácsokhoz, akik serény kézzel szőtték a levegőt az üres szövőszéken.

– Ugye, gyönyörű, felséges uram? – kérdezte a két rangos udvari ember, aki előzőleg már

járt ott. – Látja felséged a páratlan mintáját, a csodálatos színeit? – S az üres szövőszékre mutattak, mert azt hitték, a többiek látják a kelmét.

„Micsoda?! – gondolta ijedten a császár. – Hiszen ez szörnyűség! Buta volnék, mint a föld? Vagy méltatlan a császári trónra? Rettenetes dolog!” De fennhangon azt mondta:

– Szép, csakugyan szép. Megnyerte felséged tetszésemet. – Elégedetten bólintott, és meresztette szemét az üres szövőszékre, nehogy megtudják, hogy semmit se lát. Fényes kísérete ugyanúgy tett: nézték a szövőszéket, mintha láttak volna rajta valamit, s nagy buzgón bólogtattak:

– Gyönyörű, gyönyörű! – És azt tanácsolták a császárnak, hogy a küszöbön álló fényes ünnepi körmenetre vegye föl először a csodálatos ruhát. – Remek, pompás, csodálatos! – járta körbe; mindenki szívből örült, és a császár nyomban kinevezte a két család „császári udvari főtakácsnak”, s lovagrendet tűzött a gomblyukukba.

A körmenet előtti napon hajnalig virrasztott a két takács; nagy sereg gyertyát gyújtottak, hadd lássa odalenn a nép, milyen nagyon iparkodnak a császár új ruhájával. Aztán úgy tettek, mintha leemelnék a kelmét a szövőszékről, nagy ollókkal szabdalták, teregették a semmit, varrótűket villogtattak a levegőben, s jelentették:

– Elkészült a felséges császár új ruhája!

A császár maga ment a takácsokhoz fényes kísérettel; a két család magasra emelte a karját, mintha tartana valamit, s buzgón sürgött-forgott:

– Tessék a nadrág! Tessék a kabát! Tessék a palást. Könnyű, mint a pókháló, aki viseli, úgy érzi, mintha semmi sem volna rajta, de hát éppen az a nagyszerű.

– Bizony, az a nagyszerű – bólintottak rá a rangos urak, de nem láttak semmit, mert a levegőt senki se láthatja.

– Kérjük felségedet, kegyeskedjék levetni a felsőruháit, hadd adjuk fel az újat itt a tükör előtt! – serénykedtek a takácsok.

A császár levetette a ruháját, s a családok úgy tettek, mintha az új ruha darabjait sorra ráadnák; megfogták a derekát, köréje csavartak valamit – ez lett volna az uszály.

A császár irgett-forgott a tükör előtt.

– Ó, milyen jól illik, felség! Mintha ráöntötték volna! – lelkesedett a császár kísérete. – Páratlan a mintája, pompásak a színei! Sose láttunk hozzá foghatót!

– Odakinn már várnak a szolgák a selyemmennyezettel, amit majd felséged fölé tartanak a körmeneten – jelentette a császárnak a fő-főudvarmester.

– Megyek, már készen vagyok! – mondta a császár. – Ugye, jól festek? – Megint odaállt a tükör elé, s úgy tett, mintha, apróra szemügyre venné az új ruhát.

A kamarás urak, akiknek az volt a tisztségük, hogy a császár uszályát vigyék, lehajoltak,

mintha fölemelnék az uszályt, sűrögtek-forogtak, úgy tettek; mintha vinnének valamit, mert persze ők se merték elárulni, hogy semmit se látnak.

Elindult hát a császár a körmenettel, méltóságosan lépkedett a selyemmennyezet alatt.

A nép pedig mind az utcán meg az ablakokban tolongott, és azt kiáltotta – Milyen gyönyörű a császár új ruhája! Milyen gazdag az uszálya, s milyen jól illik neki! – Senki se merte megvallani, hogy nem lát semmit, hiszen akkor a többiek tisztességére méltatlannak vagy földbutának tartanák. A császárnak még egy ruháját se csodálták meg ennyire.

– De hiszen nincs is rajta semmi! – szólalt meg egyszer csak egy kisgyerek.

– Emberek, halljátok, mit mond az ártatlanság? – súgta az apja a többiek fülébe, amit a gyermek mondott.

– Nincs is rajta semmi! Ez a kisgyerek azt mondja, hogy nincsen rajta semmi!

– Nincs is ruha a császáron! – rivalgott fel végül a tengernyi tömeg. A császár nagyon megütközött ezen; maga is úgy vélte, hogy igazat mondanak, de azt gondolta „Most már tovább kell mennem, nem futhatok haza szégyenszemre!”

És még peckesebben lépegetett fényes kísérete élén, a kamarás urak pedig még buzgóbban vitték mögötte palástja uszályát – a levegőt.

Rab Zsuzsa fordítása

Synopsis

The marketplace is buzzing with hustle and bustle. Dani and Béni loudly proclaim that the weaver's craft is the most useful of all trades, especially if somebody knows how to weave cloth as wondrous as theirs is. At this point, the patrolling guardsmen come over, and when the captain learns that the two strangers from far away are offering miraculous fabrics for sale, they immediately take them to the king. Because His Serene Highness King Pomade has a problem. The next day he will be celebrating his name day, the day each year when he marches in a glorious procession before his beloved people. This time, however, it looks like the eagerly awaited ceremony will have to be cancelled, because the king does not have a single item of clothing that he hasn't worn at least once before. Even though he has lots and lots of clothes, the king is bored with all of them, and the tailors have run out of ideas. After the great monarch has polished off his ample breakfast, the two miracle weavers are brought before him. To great joy, the king rescinds his previous command to call of the next day's parade. Now he'll have something to wear after all, and won't have to spend his name day in bed! Dani and Béni promise to weave the wondrous fabric out of their miracle thread, and to sew him a wondrous suit out of it. However, they also mention one more thing: the clothing has an important feature. Only people who are intelligent, honest and just can see it. Those who lie or are wicked or stupid will see nothing but thin air.

The king is tormented by nightmares all night. What will happen if he can't see this miraculous clothing of theirs? He quickly sends out his chancellor and ministers to take a peek at the weavers' work. If they can see the cloth, then he certainly will too, since a king cannot be stupider than his subordinates, and "God gives brains to those he puts in office." Meanwhile, Dani and Béni are industriously sewing away at nothing. Of course neither the chancellor nor the ministers see anything, but none of them dare admit it.

In the morning, the king himself shows up. At first, he is too astonished to speak, but the weavers exalt their own work so highly that finally he is persuaded to march behind the folding screen and try it on. The clothing fits his fine figure so well, he almost feels that he isn't wearing any clothes at all.

At last, it's time for the great event. The procession marches through the marketplace, and out from the grand baldachin emerges the king, completely naked. In the frozen silence, a single voice belonging to a little apprentice shoemaker calls out shrilly: "The king isn't wearing any clothes!" Then all hell breaks loose. A storm of onions and tomatoes rain down on the king and his court. The grandees flee, racing off in all directions.

Szvétek László, Zemlényi Eszter és az OPERA Énekkara / OPERA Chorus

The authors

György Ránki (1907–1985) was born in Budapest. His father, Frigyes Reisz was a chemical engineer, his mother took care of raising the children. No one would have thought of the child Ránki that he would one day become a composer. Like many other children, he learned to play the piano, but his interest in music became more serious during his secondary school years only. After graduation, he began his higher studies at the Technical University, but a year later he was already a student at the Academy of Music majoring in composition. Under the influence of Zoltán Kodály, he began to explore folk music, and not only Hungarian music, but also the music of distant, exotic peoples. As a freshman, he earned his living by composing film scores and incidental music for theatres. He also wrote the music for the television puppet show series *Mekk Elek, the Handyman*. He composed most of his larger-scale, more serious works in the second half of his life, when he composed the ballet *Circus* based on a short story by Frigyes Karinthy's and the mystery opera *The Tragedy of Man* based on the play by Imre Madách. *King Pomade's New Clothes* is György Ránki's most popular piece. The first version of the opera was presented in 1953 at the Budapest Opera House with great success.

Hans Christian Andersen (1805–1875) was born in a poor district of Odense, Denmark. The best marzipan in the world is made in this city, but the Andersen family could not afford such delicacies: Hans Christian's father was a shoemaker, his mother was a laundress, and they worked from dawn to dusk to make ends meet. Despite their poverty, the father often took his son to the local theatre, read him stories *One Thousand and One Nights* as well as plays on Sundays. The little boy's favourite pastime was to give performances in his own puppet theatre. He also sewed clothes for his wooden dolls and read every play he could get his hands on. He was eleven years old when his father died in a fire, and he had to become a master's apprentice. For a while, he studied weaving and tailoring (that is how he knew how to make clothes from yarn), then he worked in a cigarette factory. He was quite unhappy there: he was teased a lot by the other workers because of his thin, tall, girlish figure and long nose. At the age of fourteen, he made the more than 150-kilometer journey to the Danish capital, Copenhagen, on foot. As he had a beautiful soprano voice, he was accepted as an actor at the Royal Theatre. But over time, his voice began to deepen, and he could no longer perform. It was at this time he turned to writing, and one of his works was published. He graduated from secondary school, although he felt very uncomfort-

able in the company of his much younger peers and the strict schoolmaster. His teacher was determined to curb the vivid imagination of the young man and forbade him to write. Fortunately, Andersen did not obey. He wrote more and more: poems, short stories, plays. He travelled a lot, sailed along the Danube, he even visited Hungary, and spoke five or six languages. He was already thirty years old when his first book of fairy tales was published: in it he used the folk tales he had heard from his mother. The cheap little book published for Christmas became popular, so the next Christmas he wrote more fairy tales, and then more again, but these were already his inventions. Although he loved the Grimm Brothers' fairy tales and *One Thousand and One Nights*, Andersen wrote in simple language: his characters spoke like ordinary Danes in the street. There are many stories about heroes with a difficult fate, who are mocked by their peers, but in the end prosper, and in several of his tales we meet stupid, overbearing rich people who, of course, fare ill.

Amy Károlyi (1909–2003) was an Attila József Award-winning poet and literary translator, the wife of Hungarian poet Sándor Weöres. After graduating from Budapest's Pázmány Péter Catholic University with a teaching degree in Hungarian and German, she continued her studies in Vienna. She was elected a member of the Hungarian Academy of Arts in 1992. Her first poems were published in the eminent literary journal *Nyugat (West)*, by editor-in-chief Mihály Babits in 1940. She wrote fairy tales, children's books and rhyming picture books while also doing significant work as a literary translator. She was recognised with numerous awards, receiving the Attila József Award in 1981, the Middle Cross of the Order of Merit of the Republic of Hungary in 1994, the János Arany Award in 1996 and the Salvatore Quasimodo Award for Lifetime Achievement in 1997.

Geiger Lajos, Szvéték László, Zemlényi Eszter, Kiss András és az OPERA Énekkara / OPERA Chorus

The music of the opera

The music of György Ránki's opera is playful, understandable and enjoyable for young and adult audiences alike. It is rooted in the world of Hungarian folk songs, yet the most exciting parts of the opera are those where the music turns jazzy and is infused with comedy, caricature and irony. The composer is a master of character portrayal parodying to the hypocritical world of the royal court with his irreplaceable musical jokes.

In the second scene of the opera, the parade of clothes is underlined by a series of exotic dances: a Scottish, an Arabic, and a Chinese dance. Among the three nations, Scotland and China are especially famous for their textile industry. Everyone has probably heard of the characteristic tartan fabric and about Chinese silk. First, a Scottish dance is heard, but we might wait in vain for the most famous Scottish instrument, the bagpipe, to sound. This dance, with its jumping rhythm, is more reminiscent of Scottish jigs.

The Scottish dance is followed by a mysterious Arabic one. György Ránki studied the music of distant, exotic peoples a lot. In his life, he travelled to India, Vietnam, Japan, and a few years before his death he also visited China. He achieves the oriental sound with various means. We immediately jerk up when we hear the peculiar, outlandish melody, which is built from intervals unusual in European dance music (tritone, extended second). It is also characteristic that the oboe, the English horn and the piccolo do not step from one note to another, but glide. Of course, not only the melody, but also the accompaniment contributes to drawing an exotic picture. The rhythmic accompaniment of Arabic music is evoked by the continuous drumming of the timpani and tambourine as well as the rhythmic plucking of stringed instruments. Finally, another unusual idea: the melody of the movement moves only on the notes A-D sharp minor (Disz in Hungarian)-A-B-E-B-A, which, when read together, gives the name of the capital of Ethiopia (Addis Ababa).

With the last dance, we are transported to China. Two types of characters appear here. The first is a sonorous music, which owes its metallic lustre to the sounds of the triangle and the xylophone. In the second, slower part of the dance, the English horn plays a melancholic melody. It is initially sung in a subdued voice and then more and more passionately, reminiscent of Hungarian folk songs. Chinese music, like the ancient melodies of Hungarian pentatonic folk music, consisting of only five notes.

The weavers' craft

Everyone knows the answer to the riddle "Weaves and spins, but not a weaver, what is it?": a spider! But what or who is a weaver? A common surname (Weaver = Takács) in Hungary indicates that it was once a profession of many people. From the riddle, we can guess that just like the spider, the weaver also weaves and spins. Thus, it must be a woman's job, because who has ever seen a man doing something like this!?

However, weaving was by no means an easy job, although women and girls were not left out, either: they made the yarn used for weaving. But let's start at the beginning! The vertical loom used in ancient times was replaced in the Middle Ages by a large, horizontal wooden structure, which made it possible to weave much faster. At that time, most clothes in Hungary were made of linen and hemp. Plants with fine fibres were soaked, broken, and then spun until they were made into yarn. All of this was traditionally a woman's task: each peasant family planted as much hemp as the women could spin in winter, when work in the fields was not available. The yarn was taken to the master weaver of the village, who, with the help of his apprentice, wove 3 to 4 meters of smooth canvas every day. If the customer wanted a more colourful material, the master decorated the canvas with red or blue cotton thread.

The work of the weavers was governed by strict rules: the apprentice had to wander from master to master for three years to learn all the ins and outs of the trade. Only then could he enter the guild as a bachelor, and he had to work for a long time before he could become a master. Weavers put a lot of value on honour, so they carefully made sure that all masters used the same measuring units, because the canvas was sometimes sold according to its length, sometimes according to its weight. Of course, the richer wore clothes made of finer materials: silk, brocade, velvet, lace, the raw materials of which were brought from far away, China or India, for example and then sewn, embroidered and embellished with precious stones and pearls. Such outfits cost a real fortune and took a long time to make – it shows King Pomade's foolish impatience that he allows only one day for the new outfit to be made.

Nowadays, it is machines mostly that do the work of the weavers of yore, because it is much faster and cheaper. Machine weaving is more uniform, but if you look closely at a piece of fabric, you can still see how the thin threads cross each other.

H. C. Andersen: *The Emperor's New Clothes*

Many years ago there lived an emperor who was so fond of fine new clothes that he spent all his money on finery and dresses. He did not care anything about his soldiers, nor did he care about going to the play, or driving in the park, except when he wanted to show off his new clothes. He had a dress for every hour of the day; and just as we should say of a king that he is in the council-room, so they always used to say the emperor was in his dressing-room. In the great city where he lived there was always great merriment going on; every day a number of strangers arrived there. One day two vagabonds came to the city; they called themselves weavers, and said they knew how to weave the most splendid cloth one could imagine. Not only were the colours and the patterns something out of the common, but the clothes which were made from these materials possessed the wonderful property of becoming invisible to every one that was not fit for his office, or was hopelessly stupid.

"They must be fine clothes indeed!" thought the emperor; "by wearing them I could find out which men in my empire are not fit for their places. I should be able to know the wise from the stupid. Yes; I must have that cloth made for me at once." And he gave the two vagabonds a lot of money on account, so that they should begin with their work at once. They put up two looms, and pretended that they were working, but they had really nothing at all on the looms. They kept on ordering the finest silk and the costliest gold; this they put in their own bags, and worked away at the empty looms till late at night.

"I should like to know how much of the cloth they have ready now," thought the emperor; but he felt a little uneasy at the thought that whoever was stupid or not suited for his place could not see the cloth. He thought, of course, that he need not be afraid for his own part; but he would send somebody first to see how they were getting on. Everybody knew about the wonderful property which the cloth possessed, and all were anxious to find out how bad or stupid their neighbours were.

"I will send my old and honest minister to the weavers," thought the emperor; "he can best see what the cloth looks like, for he has sense, and no one knows his business better than he." Well, the old and trusty minister went into the room where the two vagabonds sat working at the empty looms. "Dear me!" thought the old minister, and opened his eyes; "I can't see anything!" But he did not say this aloud. The two vagabonds asked him to be so kind as to come nearer, and inquired if he did not like the fine pattern and the beautiful colours.

They pointed to the empty looms; and the poor old minister opened his eyes still more, but he could not see anything, because there was nothing to see. "Dear, dear!" he thought, "am I really so stupid? I should never have thought it. Nobody must know it, however. Am I not fit for my place? No; it would never do to say I cannot see the cloth." "Well, you don't say anything about it," said one of the weavers. "Oh, it is really fine—quite charming," said the old minister, and looked through his eye-glasses; "what a pattern, and what colours! Yes; I shall tell the emperor that I am very much pleased with it." "Well, we are pleased to hear that," said the weavers; and they then called the colours by their names, and spoke about the wonderful pattern. The old minister listened to them very attentively, so that he could repeat what they said when he returned to the emperor; and this he did.

The vagabonds now asked for more money, and silk and gold, which they said they wanted to complete the work. However, they put everything in their bags; not a thread came on the looms, but they kept on weaving as before at the empty looms. The emperor soon sent another trusty councillor to see how the weaving was going on, and whether the cloth would soon be ready. It fared, however, with him as with the minister; he looked and looked, but there was nothing but the empty looms. He could see nothing at all.

"Well, is not this a fine piece of cloth?" said the two vagabonds; and they pretended to show him the cloth, and described to him the fine pattern which did not exist at all. "I am not stupid," thought the councillor; "it is my good office I am not fit for. It is very provoking, but I must not let it out!" So he praised the cloth, which he did not see, and expressed his delight at the beautiful colours and the splendid pattern. "Yes, it is very charming," he said to the emperor.

All the people in the town were talking about the splendid cloth. At last the emperor wished to see it himself while it was still on the loom. With a whole company of chosen men, amongst whom were the two honest councillors who had been there before, he proceeded to the two cunning vagabonds, who were now working away with all their might, but without any thread or materials whatever.

"Is it not magnificent?" said the two honest councillors. "Does your majesty see what a pattern and what colours?" And then they pointed to the empty looms, because they believed that the others were sure to see the cloth. "What can this be?" thought the emperor. "I see nothing. This is really dreadful. Am I stupid? Am I not fit to be emperor? This is the most terrible thing that could have happened to me. Oh, yes; it is very fine," said the emperor; "it has my entire approbation." And he nodded approvingly, and looked at the empty looms. He would not say that he could not see anything. The whole of his suite looked and looked, but could not see anything. They said, however, just like the emperor, "It is very fine," and they advised him to wear the

new clothes made from the splendid stuff for the first time at the great procession which was to take place soon. "It is magnificent, splendid, excellent!" was echoed from mouth to mouth, and everybody seemed to be greatly delighted. The emperor gave each of the vagabonds a cross of a knightly order to wear, and gave them also the title of "Weavers to the Emperor."

The whole night before the day when the procession was to take place the vagabonds were sitting up working, and had more than sixteen candles lighted. The people could see they were busy getting the emperor's new clothes ready. They pretended to be taking the cloth off the looms. They were cutting in the air with large scissors; and were sewing with needles without any thread, and said at last: "See, there are the clothes ready."

The Emperor, with his most distinguished courtiers, came himself to their place, and the vagabonds would lift one arm as if they were holding something, and said, "See, here are the trousers; here is the coat; here is the cloak," and so on. "It is as light as a cobweb," they said; "one would think one had nothing on at all; but that's just the beauty of it." "Yes," said all the courtiers; but they could not see anything, because there was nothing. "Will your imperial majesty please to take off your clothes?" said the vagabonds; "and we will put the new clothes on your majesty here in front of the large looking-glass."

The emperor took off his clothes and the vagabonds pretended to give him piece by piece of the new clothes, which they were supposed to have ready. They appeared to be fastening something round his waist; that was the train to the cloak, and the emperor turned round in all directions before the looking-glass. "How well they look! how splendidly they fit!" said all. "What a pattern! what colours! That is a costly dress."

"They are waiting outside with the canopy which is to be borne over your majesty in the procession," said the master of the ceremonies.

"Yes, I am quite ready," said the emperor. "Does it not fit me well?" And then he turned round once more before the looking-glass, to make the people believe that he was really admiring his finery. The chamberlains who were to carry the train fumbled along the floor with their hands, as if they were gathering up the train of the cloak. They walked as if they were carrying something in their hands, because they were afraid that the people should think they could not see anything.

And thus the emperor went in the procession, under the splendid canopy. And all the people in the streets and in the windows said, "Dear me! what matchless new clothes the emperor has! What a splendid train he has to his cloak! How beautifully they fit him!" Nobody would admit that he saw nothing, because in that case he had not been fit for his office, or he must be very stupid. No other clothes of the emperor had been such a success."

But he hasn't got anything on!" cried a little child. "Dear me! just listen to what the little innocent says," said the father; and the people whispered to each other what the child had said. "He hasn't got anything on!" shouted all the people at last. This made the emperor's flesh creep, because he thought they were right; but he thought, "I must keep it up through the procession, anyhow." And he walked on still more majestically, and the chamberlains walked behind and carried the train, which did not exist at all.

Translated by Hans Lien Brækstad

Kiss András, Biri Gergely, Erdős Attila, Szvéték László, Fülep Máté, Zemlényi Eszter, az OPERA Zenekara
és Énekkara / OPERA Orchestra and Chorus

Felelős kiadó *Responsible publisher:* Ókovács Szilveszter DLA,
a Magyar Állami Operaház főigazgatója *General Director of the Hungarian State Opera*
A műsorfüzetet Büky Virág, Horgas Judit és Varsányi Anna írásaiból szerkesztette *The programme based on writings by Virág Büky, Judit Horgas, and Anna Varsányi was edited by Jávorszky György*

Fotók *Photos:* Berecz Valter, Kummer János, Ligeti Edina

Képszerkesztő *Photo editor:* Iványi Jozefa

Grafikai terv *Layout:* Mátai és Végh Kreatív Műhely

Megjelent 2023-ban *Published in 2023*

Biri Gergely, Szvétek László, Zemlényi Eszter, Geiger Lajos

STRATÉGIAI PARTNEREK
STRATEGIC PARTNERS

ARANY FOKOZATÚ TÁMOGATÓK
GOLD LEVEL SPONSORS

BOSCH

rexroth
A Bosch Company

LAKI

